

INGLIZ TILINI O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOG TEXNOLOGIYALARI

Sabirjonova Dilnoza

Toshkent davlat yuridik universitetining

Ixtisoslashtirilgan filiali

Umumta'lim fanlari kafedrası xorijiy til o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada bugungi kunda ingliz tili darslarini tashkil qilishda zamonaviy pedagog texnologiyalari xususida so'z boradi. Shu jumladan, mazkur maqola mazusiga doir rasmiy va ilmiy adabiyotlar o'rganilib mavjud mummo yuzasidan taklif va tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: Pedagog texnologiyalar, interfaol metodlar, zamonaviy yondashuv.

MODERN PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH

Abstract. This article talks about modern pedagogical technologies in the organization of English language classes today. In addition, the official and scientific literature on the subject of this article is studied and suggestions and recommendations are made regarding the existing issue.

Key words: Pedagogical technologies, interactive methods, modern approach.

KIRISH

Bugungi kundagi sur'at bilan rivojlanayotgan dunyo aholisining ko'pchiligi ikki va undan ortiq tilda gaplasha oladi. Albatta, bu tillarning dastlabkisi o'zining ona tilisi bo'lib, ko'pchilik tilshunoslar nafaqat o'rganilayotgan chet tilini, balki ona tilini o'zlashtirish uchun ham alohida sharoit yaratilishi kerak deb hisolaydilar. Ta'kidlab o'tish joizki, xorijiy tillarni o'rganish borasida qilinayotgan islohotlar natijasida o'sib

kelayotgan yangi avlod maktabgacha ta'lim muassasasidan tortib oliy ta'lim muassasasigacha ona tili va chet tilini bir paytning o'zida taqqoslab o'rganadilar.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Bugungi kunda talabalarning shaxsiy natijalari bilan bir qatorda mavzu va metasubjekt natijalariga erishish vositalari ta'lim texnologiyalari hisoblanadi [1]. Chet tilini o'qitish natijalarini ta'minlash bo'yicha o'qituvchining ish tizimi quyidagi texnologiyalarni amalga oshirishni o'z ichiga olishi shart: kommunikativ ta'lim texnologiyasi, matnning kommunikativ ma'nosini anglash texnologiyasi, o'yin texnologiyalari, hamkorlikda o'rganish texnologiyalari, loyiha texnologiyalari va boshqalar. Ushbu jarayonda A.V.Volovin "... tilni umuman o'rgatish mumkin emas, tilni faqat o'rganish mumkin" deya ta'kidlaydi [2]. Shubhasiz, ushbu yondashuv bilan asosiy rolni o'quvchining shaxsiyati, uning motivasiyasi, qobiliyatlari va maqsadlari o'ynaydi. Internetning ommaviy rivojlanishi axborot resurslari doirasini kengaytirdi. Axborot resurslarining aksariyat qismi hozirda Internetda ingliz tilida taqdim etilmoqda va o'zlari bilmagan holda, tarmoq foydalanuvchilari o'zlarini cheklashadi va katta miqdordagi ma'lumotlardan foydalana olmaydilar [3]. Ta'limda qo'llaniladigan yangi axborot texnologiyalari shu tarzda yaratilganki, ular yordamida odatdagi o'quv ish turlarini (ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlar, konsultasiyalar, test sinovlari va hokazo) shunchaki yuqori texnik darajada amalga oshirish mumkin[4]. Bunday haqiqatlarga duch kelgan talabalar, o'rganilayotgan chet tili, xususan, ingliz tili nafaqat aloqa vositasi, balki bilish, o'zini rivojlantirish, o'z qirralari va qiziqish doiralarini kengaytirish, shaxsiy ehtiyojlarini qondirish vositasi rolini ham bajarishini tushunadilar. Fikrimizcha, universitetlarning mutaxassis bo'lmagan kafedralarida chet tilini o'qitishda eng qiyin bo'lgan narsa bu murakkablik prinsipi, og'zaki asos va og'zaki taraqqiyot prinsipi, o'qitishning shaxsga yo'naltirilgan yo'nalishi va faoliyatga yo'naltirilgan tabiatdir.

NATIJALAR

Muammo shundaki, mutaxassis bo‘lmagan talabalarni kichik guruhlarga bo‘lish har doim ham mumkin emas. Innovasion ta‘lim va o‘z-o‘zini tarbiyalash orqali qobiliyatlarni rivojlantirishdan iborat. Poydevorlilik yaxlitlik va shaxsning manfaatlarini qondirishga yo‘naltirilganligi bilan birgalikda yangi ta‘lim paradigmasining asosiy xususiyatlarini yaratadi. “Fundamental ilmiy-gumanitar ta‘lim dunyoning zamonaviy tabiiy-ilmiy manzarasini yaxlit tasavvur qilishi, kasbiy faoliyat natijalarini baholash uchun ilmiy asos yaratishi, shaxsning ijodiy rivojlanishiga va individual hayot dasturini to‘g‘ri tanlashiga ko‘maklashishi kerak. Ta‘kidlash joizki, xorijiy tilni o‘rganish yangi so‘zlar va iboralarni passiv yodlashgacha qisqartirilganidan beri ko‘p vaqt o‘tdi. Bir xillik, grammatik qoidalarning zerikarli tekshirilishi va eng yaxshi holatda rus tilidagi iborani chet tiliga tarjima qilish qobiliyati - bu chet el aloqa vositasini o‘zlashtirishda mukammallikning chegarasi edi. Dunyo uzoq vaqtdan beri chet tili va uslublarini o‘rganishga juda ko‘p yondashuvlarni bilgan bo‘lsada, bizning mamlakatimizda ingliz tilini o‘qitish metodikasida haqiqiy inqilob faqat 20-asr oxiri 21-asr boshlarida sodir bo‘ldi [5]. Yondashuvlar va maqsadlar o‘zgardi. Bugun hamma chet tilini o‘rganmoqda. Odamlar soniga mutanosib ravishda texnikalar soni ham ko‘paygan. Biroq, texnikaning har birida ijobiy va salbiy tomonlari mavjud. Eski maktabning prinsiplari, hozirda qo‘llanilishi o‘z samarasini berganiga qaramay, keskin tanqidga uchraydi. Bitta savol - bu natijalarga erishish uchun qanday xarajat bilan erishish mumkin edi? Qoida tariqasida, tilni o‘zlashtirish uchun uzoq vaqt davomida tarjima, matnlarni o‘qish, yangi so‘zlarni yodlash, turli mashqlarni bajarish va qayta hikoya qilishga vaqt ajratib, kitoblarni ko‘zdan kechirish kerak edi. Faoliyatni o‘zgartirish uchun insho yozish yoki diktant yozish kabi vazifalar taklif qilindi. Qadimgi texnikalardan biri bu klassik yoki fundamentaldir. Klassik metodologiyaning maqsadi nafaqat o‘rganish, balki chet tili prinsiplarining nozik tomonlari va tafsilotlarini tushunishdir. Klassik metodologiyaning asosiy vazifasi - tarjima qilinadigan tilning grammatik bazasini shakllantirishdir [6]. Ushbu texnikani maktabda ingliz tilini o‘rganishni boshlaganlar yaxshi bilishadi. Shunisi e‘tiborga loyiqki, u

Qozog'istonda ham, boshqa chegaradosh davlatlarda ham ko'plab til universitetlari tomonidan tanlanadi. Ushbu usullardan biri lingvistik ijtimoiy-madaniy metod deb ataladi. Yuqoridagi uslubni qo'llab-quvvatlovchilar zamonaviy chet tili grammatik qoidalar to'plami bo'lmasligi kerak, deb hisoblaganlardir. Aksincha, tildan tashqari omillarning yo'qligi ingliz tilini o'rganish zerikarli va maqsadsiz bo'lib qolishiga olib keladi. Tilshunoslik-ijtimoiy-madaniy uslubning tarafdorlari chet tilini kommunikativ vosita darajasiga ko'tarishadi, bu odamga nafaqat gapirishga yordam beradi, balki o'zini namoyon qilish imkoniyatini beradi. Tilshunoslik-ijtimoiymadaniy metod tamoyillariga amal qilgan holda, bemalol aytishimiz mumkinki, chet tili - bu tilning turmush tarzi, urf-odatlari, madaniyati va tarixini aks ettiruvchi o'ziga xos oyna hisoblanadi. Biroq so'nggi yillarda chet tillarini o'qitishning eng ommalashgan metodlari qatorida statistiklar reytingi va hisob-kitoblarida birinchi qatorni egallagan kommunikativ metod mavjud. Ushbu metod Amerika va Yevropada o'zini ko'rsatdi. Dunyoni zabt etishni davom ettirgan holda, respublikamizning etakchi til universitetlarida qo'llanilib, kommunikativ metodologiya bizga keldi. Metodika chet tillarini o'qitishning ikkita asosiy usulini birlashtirishga asoslangan: an'anaviy va zamonaviy. Nomidan ko'rinib turibdiki, muloqot aloqada muhim rol o'ynaydi. Ushbu texnikaning asosiy maqsadi til to'sig'ini yengib o'tishdir. Eng asosiysi, insonni chet tilidan qo'rqishi, chet tilida gapirish qo'rquidan qutqarish va shu bilan birga boshqa til qobiliyatlarini rivojlantiradi, xususan, gapirish va yozish, o'qish, tinglash va hokazo.

MUHOKAMALAR

Shuni ta'kidlash kerakki, grammatika chet tilida gaplashish, muloqot qilish jarayonida o'rganiladi. Bu prinsipda birinchi navbatda talabalar til formulalarini, iboralarni yodlab oladilar va yodlay oladilar hamda shundan keyingina yodlangan iboralarda topilgan grammatik xatolarni tahlil qiladilar. Ismning o'zi aloqa amaliyoti kommunikativ metodikada alohida o'rin tutishi haqida gapiradi. Kommunikativ texnika chet tilida so'zlashish ko'nikma va malakalarini rivojlantirishga qaratilgan. Shuni ham ta'kidlash joizki, metodikani qo'llash bevosita dars tuzilishiga ta'sir qiladi.

Auditoriyada ko‘pincha o‘yin vaziyatlaridan foydalanish, guruh ishlarini olib borish, xatolarni topish va taqqoslash qobiliyatlari uchun topshiriqlar ishlab chiqish zarur. Odatda, bunday tadbirlar nafaqat xotirani faol ishlashga, balki analitik va xayoliy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga imkon beruvchi mantiqiy fikrlashga ham majbur qiladi hamda fikrlarni ifodalashga undaydi.

XULOSA

O‘sib borayotgan ta’limda raqamli texnologiyalardan foydalanish ahloqiy savollarning doimiy ravishda ko‘payishi bilan birga keladi. Bu yerda axloqiy muammolar ko‘p ma’lumotlarga, masalan, kim egalik qiladi, ma’lumotlarni qanday izohlash kerak, talabalar va professor-o‘qituvchilarning shaxsiy hayoti qanday himoya qilinishi kerak? O‘zlari xabardor bo‘lmagan odamlarni tanqid qilish holatlari ham kuzatilgan. Ehtimol, bu faqat vaqt masalasidir. Bunday muammolarni oldini olish uchun ta’lim muassasalarida ma’lumotlar axloqiga tegishli siyosatni ishlab chiqish, ma’lumotlardan foydalanish uchun talabalardan rozilik olish, ularning o‘zaro aloqalaridagi har qanday ma’lumotlarni tahlil qilish, ularning ta’limni boshqarish tizimi haqidagi fikrlari bilan tanishib, samarali o‘qitish tizimini yaratish, shuningdek, talabalar va xodimlarni qo‘llab-quvvatlash masalalari ham inobatga olinishi kerak. Hozirda rasmiy mashg‘ulotlar mavjud emas. Buning uchun o‘qituvchilar talabalarga imkoniyat yaratib berishi lozim. Hozirgi raqamli dunyoda institut va universitetlarning o‘zaro ma’lumot almashishi ularning samaradorligini yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. *Bim I.L. Osnovnyye napravleniya organizatsii obucheniya inostrannym yazykam na starshey stupeni polnoy sredney shkolы // Inostrannyye yazyki v shkole. 2002. № 5. S. 8. 2.*
2. *Passov Ye.I. Soderjaniye inoyazychnogo obrazovaniya kak metodicheskaya kategoriya // IYASH, 2007. № 6. C. 13-23. 3.*
3. *Galskova N.D. Sovremennaya metodika obucheniya inostrannym yazykam / N.D. Galskova. 2-ye izd., pererab. i dop. M.: ARKTI, 2003. 192 s.*
4. *Besedy ob uroke inostrannogo yazyka: posobiye dlya studentov pedagogich. intov / Ye.I. Passov [i dr.]. – L.: Prosveyeniye, 1975. – 176 s.*
5. *Bim, I.L. K voprosu o metodax obucheniya inostrannym yazykam / I.L. Bim // IYASH. –1974. – № 2. – S. 19–32. 6.*
6. *Volovin, A.V. Kommunikativnyy podxod k izucheniyu inostrannykh yazykov v metodicheskix sistemax Velikobritanii i SSHA / A.V. Volovin // Kommunikativnyy podxod k izucheniyu inostrannykh yazykov : sb. na-uch. trudov. – Выр. 275. – М., 1985. – S. 19–32.*